

Парашук Л. Г.

*к.ю.н., викладач кафедри
цивільного права і процесу,
Західноукраїнський національний університет*

Кійко К. І.

*студента юридичного факультету,
Західноукраїнський національний університет*

РОЗШИРЕННЯ КОЛА ОСІБ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ НАДАННЯ ЇМ СТАТУСУ ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Не секрет, що великою мірою майбутнє будь-якого суспільства і держави залежить від своєчасного та якісного забезпечення належного фізичного та духовного розвитку дітей, становлення їх як особистості. Будучи у певний період свого життя найбільш вразливою частиною населення, вони потребують всебічної уваги і підтримки.

Українська реальність свідчить про хитке становище дитини в нашому суспільстві, відсутність дієвих механізмів захисту їх прав. Крім того, з початком у 2014 році збройної агресії Російської Федерації, внаслідок якої було тимчасово окуповано Донецьку та Луганську області, правове становище дітей, які постраждали від неї, значно погіршилось. А масштаби сьогоденної катастрофи, пов'язаної з військовою агресією Російської Федерації, розпочатої 24 лютого 2022 року, поки що взагалі важко оцінити. Однак вже зрозуміло, що діти в ситуації, що склалась, є практично беззахисними, а існуючі правові механізми, в тому числі й міжнародні, виявились малодієвими.

Згідно ст. 6 Сімейного кодексу України (далі – СК України) особа має правовий статус дитини до досягнення нею повноліття. Серед основних засад сімейного законодавства – забезпеченість дитини можливістю здійснення її прав, установлених Конституцією України, Конвенцією про права дитини, іншими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною радою України (ч. 7. ст. 7 СК України) [1].

Правовий статус дитини поділяється на загальний, спеціальний та індивідуальний. Так, загальний правовий статус має кожна дитина як людина або громадянин, спеціальний характеризується особливостями, притаманними саме конкретній категорії осіб – дітям. Індивідуальний правовий статус дитини надається конкретному суб'єкту правовідносин та дає змогу індивідуалізувати його серед інших суб'єктів [2, 903]. Права, свободи та обов'язки є одними з

ключових елементів правового статусу, вони гарантуються нормами різноманітних галузей права [3, 143].

Особисті немайнові права дитини розглядаються як суб'єктивні особисті права, що мають об'єктом нематеріальні блага, спрямовані на нормальний розвиток і соціалізацію дитини, мають високий ступінь публічного інтересу [4, 50]. До особистих немайнових прав дитини належать: право на життя, право на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю, право на свободу, право на особисту недоторканість, право на повагу до гідності та честі та ін. (Гл. Гл. 21, 22 Цивільного кодексу України) [5]; право на безперешкодне спілкування з батьками, право на проживання в сім'ї разом з батьками, право на вибір місця проживання та ін. (Гл. 13 СК України) [1].

Друга група прав дитини – майнові права, до яких належать: право власності дитини на майно, право користування житловим приміщенням, право дитини на користування майном батьків для забезпечення виховання та розвитку та ін. (Гл. 13 СК України) [1].

Чи може Україна у ситуації, коли частина її території їй непідконтрольна, зокрема внаслідок повної або часткової окупації населених пунктів (міста Чернігів, Буча, Ірпінь, Нова Каховка, Таврійськ, Каховка, Херсон та ін.), забезпечити права дитини? Звичайно, ні. І на підтвердження цього вже відомими є факти, що усе більше українських дітей не лише стають жертвами бомбардування та застосування іншої зброї, але й об'єктами сексуального, фізичного та психологічного насилля щодо них з боку російських солдат. А це тисячі втрачених дитячих життів, скалічених доль та зневірених сердець.

Експертка Генерального секретаря ООН Машел Граса ще у 1996 році дійшла висновку, що діти, які пережили війну, не зможуть досягнути того потенціалу, який був у них до початку війни, і звертає увагу на необхідності вирішення проблеми реабілітації та допомоги дітям, підкреслюючи те, що вони отримують психологічні та фізичні травми, стають жертвами сексуального насильства, стають сиротами, втрачають соціальні та культурні зв'язки або ж стають солдатами [6, 1].

Станом на 2021 рік лише внаслідок збройного конфлікту на Сході України в Україні зареєстровано 68 148 постраждалих дітей, про що свідчать дані Національної соціальної сервісної служби України. З них 68 052 дитини зазнали психологічного насильства, 95 дітей отримали поранення, каліцтво, контузію, 1 дитина зазнала фізичного насильства [6, 4].

За Законом України «Про охорону дитинства» діти, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та діти, які постраждали від воєнних дій та збройних конфліктів належать до категорії дітей, які потребують особливого захисту держави. Обов'язком держави є вжиття усіх необхідних заходів для забезпечення захисту цих дітей, догляду за ними та возз'єднання їх із членами

сім'ї, включаючи розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон [7]. Відповідно до ч. 6 ст. 30¹ зазначеного Закону порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів визначається Кабінетом Міністрів України [7].

Разом з тим, згідно Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 268 від 05.04.2017 року право на отримання даного статусу має дитина, а також особа, яка під час здійснення антитерористичної операції і заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях не досягла 18 років (повноліття), які внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: отримали поранення, контузію, каліцтво; зазнали фізичного, сексуального насильства; були викрадені або незаконно вивезені за межі України; залучалися до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань; незаконно утримувалися, у тому числі в полоні; зазнали психологічного насилля (п. 3 Постанови) [8].

Сьогодні існує нагальна необхідність внесення змін до зазначеної Постанови та розширення кола дітей, які матимуть право на отримання даного статусу, оскільки російська військова агресія «вийшла» далеко за межі Донецької та Луганської областей та охопила населені пункти й інших областей України, зокрема Київської, Харківської, Чернігівської, Херсонської. Своєчасна і всебічна підтримка дітей, які постраждали від російської агресії, на усіх рівнях сприятиме їх адаптації у нових українських реаліях.

Отже, усі права дітей, які закріплені на законодавчому рівні, повинні забезпечуватися без будь-якої дискримінації. В усіх діях щодо дітей з боку влади першочергова увага повинна приділятися якнайкращому забезпеченню їх прав та інтересів. Від своєчасного застосування необхідних засобів для гарантування прав дитини залежить майбутнє нашої України, оскільки скалічене покоління навряд зможе у майбутньому побудувати державу, якої усі ми прагнемо сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 09.04.2021)
2. Синегубов О.В. Правовий статус дитини, як учасника особистих немайнових прав. *Форум права*. 2018. № 1. С. 900-907.
3. Саблук С.А. Окремі аспекти правового статусу дитини. *Університетські наукові записки*. 2016. № 3 (15). С. 143–147.
4. Китайка О.В. Гарантії прав і свобод дитини в Україні: поняття та зміст. *Науковий вісник МГУ*. 2017. № 13. Т. 1. С. 50–52.

5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 09.04.2021)

6. Звіт за результатами дослідження «Сприяння дотриманню прав дітей, що постраждали від збройного конфлікту та забезпечення державних гарантій їх захисту». 2021. URL: <https://drive.google.com/file/d/1ogS7LS3BjnrMQo6tF25knn-bxNUgswvz/view>

7. Закон України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001р. № 2402. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 09.04.2021)

8. Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 268 від 05.04.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268-2017-п#n8> (дата звернення: 09.04.2021)

УДК 343.148

Пілюков Ю. О.

к.ю.н., доцент кафедри кримінального права і процесу, Західноукраїнський національний університет, провідний фахівець Тернопільський НДЕКЦ МВС України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Судово-експертна діяльність, базується на знаннях багатьох юридичних, технічних та природознавчих наук – кримінального процесуального права, криміналістики, фізики, хімії, біології, логіки, наукової організації праці, психології. Основною ж базовою наукою для судово-експертної діяльності, яка містить знання щодо теоретичних основ проведення експертиз, розробляє засоби та методи проведення експертних досліджень, вважається судова експертологія. На сьогодні судово-експертна діяльність розглядається виключно як об'єкт пізнання науки судової експертології, тобто науковці ототожнюють практичну діяльність з наукою, що її забезпечує. Усі ці науки повною мірою забезпечують експертну діяльність необхідними теоретичними та методичними розробками.

Значний здобуток у розробку теоретичних основ судової експертології та її